

Zranitelná osoba neovládající český jazyk

Byl-li trestní příkaz předán osobě omezené na svobodě, nastal důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 trestního řádu. Je-li od cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva podat odpor, musí tomu předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech musí být obviněnému obhájce ustanoven, nezvolí-li si jej sám. Nerespektuje-li obecný soud tyto podmínky, poruší základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, právo na právní pomoc v řízení před soudy podle čl. 37 odst. 2 Listiny a právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 622/21 ze dne 23.11.2021)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele H. M., zastoupeného Mgr. K.N., advokátkou, sídlem Z., proti postupu Okresního soudu ve Zlíně při nakládání s trestním příkazem ze dne 12. února 2021 sp. zn. 34 T 15/2021, za účasti Okresního soudu ve Zlíně, jako účastníka řízení, a Okresního státního zastupitelství ve Zlíně, jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že postupem Okresního soudu ve Zlíně spočívajícím v nakládání s trestním příkazem ze dne 12. února 2021 sp. zn. 34 T 15/2021 jako s pravomocným a vykonatelným jsou porušována ústavně zaručená základní práva stěžovatele na soudní ochranu, na právní pomoc v řízení před soudy a na obhajobu a tlumočnicka podle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2 a 4 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Okresnímu soudu ve Zlíně se zakazuje v tomto postupu pokračovat.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a vymezení napadeného zásahu

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 a násl. zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), domáhá, aby Ústavní soud zakázal Okresnímu soudu ve Zlíně (dále jen "okresní soud") pokračovat v zásahu do jeho ústavně zaručených základních práv a svobod spočívajícímu v nakládání s trestním příkazem ze dne 12. 2. 2021 sp. zn. 34 T 15/2021 (dále jen "trestní příkaz") jako s pravomocným a vykonatelným rozhodnutím (dále též jen "zásah"). Stěžovatel tvrdí, že okresní soud tímto postupem porušuje jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), právo na právní pomoc v řízení před soudy podle čl. 37 odst. 2 Listiny, právo na tlumočnicka podle čl. 37 odst. 4 Listiny a právo na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Stěžovatel současně žádá o odklad vykonatelnosti trestního příkazu.

2. Z ústavní stížnosti, předložených podkladů a vyžádaného spisu okresního soudu sp. zn. 34 T 15/2021 se podává, že okresní soud trestním příkazem stěžovatele uznal vinným přečinem padělaní a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, a odsoudil ho podle § 348 odst. 1 trestního zákoníku, za použití § 80 odst. 1, 2 trestního zákoníku, s přihlédnutím k § 314e odst. 2 zákona č. [141/1961](#) Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, k trestu vyhoštění z území České republiky na dobu dvaceti měsíců. Dále mu uložil podle § 70 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku trest propadnutí věci, a to padělaného občanského průkazu Rumunska a padělaného řidičského průkazu Rumunska.

3. Stěžovatel převzal trestní příkaz osobně v průběhu vazebního zasedání dne 12. 2. 2021, přičemž v protokolu o vazebním zasedání je uvedeno, že se vyslovil tak, že se práva podat odpor vzdává a nepřeje si, aby odpor podal "někdo z osob mu blízkých". Následně stěžovatel převzal výzvu k vycestování z České republiky.

4. Stěžovatel dne 16. 2. 2021 podal proti trestnímu příkazu odpor. Okresní soud stěžovatelovo podání zařadil do spisu (č. l. 71) a samosoudce, který vydal trestní příkaz, obhájce stěžovatele ústně sdělil, že trestní příkaz již nabyl právní moci.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel namítá, že při vazebním zasedání dne 12. 2. 2021 mu nebylo tlumočeno do ukrajinského jazyka, nýbrž do ruského jazyka, navíc v nedostatečném rozsahu. Dále vytýká, že se mu nedostalo poučení o tom, že má právo se poradit s obhájcem před tím, než se vyjádří, zda se vzdává práva podat odpor proti trestnímu příkazu, po celou dobu byl pod nátlakem a v obavě ze vzetí do vazby se nebránil. Vzdání se předmětného práva nečinil vědomě, vážně a s pochopením všech následků, které nastanou. Samotné vazební zasedání trvalo pouze 15 minut, přičemž stěžovatel - coby cizí státní příslušník bez znalostí českého trestního řízení - již s ohledem na množství procesních úkonů, které byly v jeho průběhu provedené, neměl dostatek prostoru, aby si případné vzdání se práva podat odpor řádně promyslel. Stěžovatel ani následně nebyl způsobilý své obhájce sdělit, zda se tohoto svého práva vzdal. Trest vyhoštění z území České republiky považuje za nepřiměřeně přísný. Okresní soud měl vyhodnotit situaci jako důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 trestního řádu a za podmínky, že by si stěžovatel ani u vazebního zasedání obhájce ne zvolil, mu ho byl povinen ustanovit. Vzdal-li se stěžovatel práva podat odpor v důsledku těchto pochybení okresního soudu, nakládání s trestním příkazem jako s pravomocným a vykonatelným z ústavněprávních hledisek neobstojí.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření okresnímu soudu.

7. Okresní soud ve vyjádření uvedl, že stěžovateli bylo tlumočeno do ukrajinského jazyka, a to včetně obsahu trestního příkazu. Byl také poučen o právu podat proti trestnímu příkazu odpor, přičemž tohoto práva se na místě vzdal. Návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti okresní soud neformuloval.

8. Soudce zpravodaj následně zaslal stěžovateli vyjádření okresního soudu na vědomí a k případné replice, dotyčný svého práva podat repliku nevyužil.

9. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž mělo dojít k tvrzenému zásahu do jeho základních práv, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud se dále zabýval, zda stěžovatel neměl možnost využít postup podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k reakci okresního soudu na podání odporu (bod 4.) vyhodnotil, že okresní soud považuje odpor za neúčinný, tudíž postup podle § 174a zákona o soudech a soudcích nepřipadá v úvahu [srov. nálezy ze dne 12. 3. 2019 sp. zn. III. ÚS

3464/17 (N 38/93 SbNU 41) a ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 1688/19 (N 157/96 SbNU 42), viz též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2005 sp. zn. 21 Cul 3/2004, ze dne 18. 8. 2005 sp. zn. 21 Cul 4/2005 a řadu dalších]. Návrh je proto přípustný, neboť stěžovatel nemá k dispozici jiný zákonný procesní prostředek k ochraně svého práva kromě ústavní stížnosti (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a contrario).

11. Stěžovatel formuloval petit ústavní stížnosti shora citovaným způsobem, což odpovídá kupř. výrokové části nálezů sp. zn. III. ÚS 3464/17, či sp. zn. I. ÚS 1688/19 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z <https://nalus.usoud.cz>), zatímco judikatura navazující na nálezy ze dne 21. 3. 2017 sp. zn. III. ÚS 3816/16 (N 49/84 SbNU 579) zásah převážně spojuje s nenařízením hlavního líčení. Ústavní soud tedy uznává za projednatelné obě varianty a nepovažuje rozdíly mezi nimi za natolik významné, aby bylo nutné vyzvat stěžovatele k upřesnění petitu.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V. A. Právo na právní pomoc a tlumočnicka - obecná východiska

12. Věc stěžovatele je skutkově a právně obdobná věcem, kterými se Ústavní soud již dříve zabýval, zejména případům rozhodnutým nálezy ze dne 18. 3. 2015 sp. zn. IV. ÚS 2443/14 (N 59/76 SbNU 795), ze dne 22. 3. 2016 sp. zn. I. ÚS 469/16 (N 49/80 SbNU 605) a ze dne 10. 5. 2021 sp. zn. II. ÚS 498/21. Je notorií, že právní názor vyjádřený v nosné části odůvodnění nálezu Ústavního soudu je podle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazný pro všechny orgány a osoby, tedy i pro Ústavní soud [srov. nálezy ze dne 10. 3. 2005 sp. zn. III. ÚS 561/04 (N 54/36 SbNU 575)], který jej může změnit pouze postupem podle § 23 zákona o Ústavním soudu, tedy předložením věci plénu. V nyní posuzované věci Ústavní soud neshledal důvod k odchýlení od dříve vyjádřeného názoru, proto lze na uvedené nálezy odkázat.

13. Právo na veřejné projednání věci a přítomnost u jednání je imanentní součástí práva na soudní ochranu a práva na řádně vedené soudní řízení. Tohoto práva se lze vzdát, avšak pouze tehdy, je-li vzdání se vědomé a jednoznačné [srov. např. nálezy ze dne 20. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 892/14 (N 157/74 SbNU 349), rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP") ze dne 21. 2. 1990 ve věci Hakansson a Sturesson v. Švédsko, stížnost č. 11855/85, bod 66.]. Použití trestního příkazu, jež podle § 314e trestního řádu může samosoudce vydat bez projednání věci v hlavním líčení, byl-li skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, není v rozporu s ústavním právem na veřejné projednání věci v přítomnosti účastníka pouze za podmínky, že obviněný má právo se domoci projednání své věci v řádném procesu splňujícím všechny záruky práva na soudní ochranu [srov. nálezy ze dne 26. 2. 2014 sp. zn. I. ÚS 2733/13 (N 23/72 SbNU 267) či nálezy ze dne 13. 5. 2013 sp. zn. IV. ÚS 4787/12 (N 82/69 SbNU 347)]. K tomu slouží možnost podání odporu proti trestnímu příkazu, kterým se příkaz ze zákona ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení (§ 314g odst. 2 trestního řádu). Podle § 314f odst. 1 písm. f) trestního řádu musí být obviněný poučen o právu podat odpor, včetně upozornění, že když odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení. Obviněný musí mít tedy reálně možnost se veřejného projednání své trestní věci domoci a pouze tehdy, neučiní-li tak prokazatelně, lze dovodit, že se tohoto práva vzdal.

14. Možnost vzdát se práva na odpor ihned po doručení trestního příkazu, která je upravena v § 314g odst. 1 trestního řádu, není sama o sobě problematická [srov. nálezy ze dne 23. 9. 1997 sp. zn. I. ÚS 291/96 (N 105/9 SbNU 15)]. Tímto nálezem Ústavní soud vyhověl stížnosti navrhovatelky, v jejímž případě nebylo z provedených důkazů možné najisto zjistit, zda úkon - vzdání se práva odporu i za osoby blízké - učinila stěžovatelka skutečně svobodně a zda jako cizinka plně pochopila, co tento právní úkon znamená a jaké vyvolá následky. Obecné soudy mají povinnost bedlivě zkoumat okolnosti, za nichž se obviněný či jiná oprávněná osoba vzdává svého práva na odpor proti trestnímu příkazu. Zda za situace, kdy je důkladně obeznámena s veškerými důsledky takového rozhodnutí,

anebo za situace, kdy takové rozhodování je dotčeno okolností způsobilou omezit její jiná práva. Nepříjemné přitom je, uvede-li ji do takového omezujícího postavení přímo soud, který má jako nezávislý arbitr posuzovat otázky viny a trestu [srov. náleze ze dne 5. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1320/07 (N 183/47 SbNU 411)].

15. S okolnostmi, za nichž se obviněný či jiná oprávněná osoba vzdává svého práva na odpor proti trestnímu příkazu, souvisí též jedno z nejdůležitějších základních práv osob, proti nimž je trestní řízení vedeno, a to právo na obhajobu podle čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"). Podle těchto ustanovení patří mezi minimální práva každého obviněného z trestného činu také právo mít přiměřený čas a možnost k přípravě obhajoby a obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce. V čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy jsou obsažena tři dílčí práva. Prvním a základním právem obviněného je právo obhajovat se sám. Další dvě alternativy uvedené v tomto článku zaručují právo být účinně obhajován obhájcem, je-li to třeba, ustanoveným z úřední moci. ESLP shledal podstatným zachování možnosti, aby obviněný byl schopen uplatnit svoji obhajobu náležitým způsobem a v souladu s požadavky spravedlivého procesu. Rozhodnutí, zda povolit obviněnému hájit se osobně nebo mu ustanovit obhájce, ponechává vlastněmu uvážení jednotlivých států, které ze své pozice zvolí vhodné prostředky k zajištění práva obhajoby (srov. rozsudek ESLP ze dne 15. 11. 2001 ve věci Correia de Matos v. Portugalsko, stížnost č. 48188/99, oddíl C). Dodal, že právo na obhajobu prostřednictvím obhájce, které je právem zásadním mezi právy utvářejícími pojem spravedlivého procesu a které zabezpečuje účinnost ostatních záruk předvídaných čl. 6 Úmluvy, představuje klasický příklad takových práv, u nichž se vyžaduje zvláštní ochrana standardu "vědomého a rozumného vzdání se práva". Před tím, než z chování účastníka může být vyvozeno, že se takového práva vzdal, musí být zřejmé, že mohl rozumně předvídat, jaké důsledky jeho jednání může mít (srov. rozsudek ze dne 24. 9. 2009 ve věci Pischalnikov v. Rusko, stížnost č. 7025/04). Je třeba též zohlednit, zda se obviněný vzhledem k okolnostem nebo svým osobním charakteristikám nenacházel ve zranitelném postavení (např. z důvodu svého tělesného postižení, alkoholismu a příslušnosti k sociálně znevýhodněné skupině - rozsudek ze dne 27. 1. 2011 ve věci Bortnik v. Ukrajina, stížnost č. 39582/04; z důvodu negramotnosti a neznalosti úředního jazyka - rozsudek ze dne 11. 12. 2008 ve věci Panovits v. Kypr, stížnost č. 4268/04, a další). Jistou mírou zranitelnosti ESLP spojil již se samotnou skutečností, že je obviněný zadržen (rozsudek ze dne 23. 2. 2010 ve věci Yoldaş v. Turecko, stížnost č. 27503/04). V pochybnostech, které nejsou zjevně nepodložené, jsou obecné soudy dokonce povinny si ověřit, zda obviněný měl v době, kdy byl určitým způsobem omezen na svobodě (zadržení, vazba), možnost přístupu k obhájci a zda jeho volba vzdát se práva na pomoc obhájce může být považována za svobodnou a dobrovolnou (srov. rozsudek ze dne 20. 10. 2009 ve věci Yunus Aktaş a další v. Turecko, stížnost č. 24744/03, či rozsudek ze dne 16. 12. 2010 ve věci Borotyuk v. Ukrajina, stížnost č. 33579/04). ESLP například nebyl přesvědčen o jednoznačném vzdání se práva, bylo-li jeho důkazem pouhé zaškrtnutí políčka "nežádá pomoc obhájce" na formuláři o výslechu obviněného (srov. zmiňovaný rozsudek ve věci Yunus Aktaş a další v. Turecko).

16. Zranitelnost osoby, proti níž se trestní řízení vede, je nutno kompenzovat prostřednictvím pomoci obhájce (rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 27. 11. 2008 ve věci Salduz v. Turecko, stížnost č. 36391/02). Obecné soudy jsou tak povinny přistoupit k ustanovení obhájce ex offio nikoliv jen při splnění podmínek nutné obhajoby podle vnitrostátního práva, nýbrž kdykoliv, vyžadují-li si pomoc obhájce zájmy spravedlnosti ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy. Otázka, zda zájmy spravedlnosti vyžadují, aby byl obviněnému ustanoven obhájce, je posuzována s ohledem na konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu a průběhu řízení jako celku. Mezi kritéria, která je třeba vzít v úvahu, patří zejména složitost věci z právního hlediska (rozsudek ESLP ze dne 25. 9. 1992 ve věci Pham Hoang v. Francie, stížnost č. 13191/87), závažnost trestného činu nebo hrozícího trestu pro obviněného (rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 10. 6. 1996 ve věci Benham v. Spojené království, stížnost č. 19380/92) a osobnost obviněného z hlediska jeho schopnosti obhajovat se sám. Je-li

obviněným například cizinec, který neovládá jazyk země a jejíž právní systém je mu cizí, pomoc obhájce by měla být pravidlem (rozsudek ESLP ze dne 9. 6. 1998 ve věci *Twalib v. Řecko*, stížnost č. 24294/94, bod 53. a 54.). Přístup k obhájci přispívá k rovnosti zbraní mezi vyšetřujícími a stíhajícími státními orgány a obviněným a je důležitou protiváhou ke zranitelnosti zadržovaných podezřelých; jejich zranitelnost přitom prohlubuje i složitost právní úpravy trestního procesu (rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 9. 11. 2018 ve věci *Beuze v. Belgie*, stížnost č. 71409/10, § 125 až 127).

17. Účel ústavně zaručeného práva na právní pomoc v trestním řízení soudním spočívá v ochraně práv a oprávněných zájmů obviněného. Odtud vyplývá právo osoby vystavené trestnímu stíhání na získání dostateku času k obraně (obhajobě) a také zajištění, že vůči ní budou orgány činné v trestním řízení vystupovat v mezích zákona a s respektem k jejím ústavně zaručeným právům. To platí tím spíše, směřují-li procesní úkony orgánů veřejné moci vůči někomu, kdo je zbaven osobní svobody, a kdy jeho rozhodovací schopnosti jsou v důsledku toho *eo ipso* sníženy či omezeny. Trestním řádem v § 36 odst. 2 demonstrativním výčtem vymezené podmínky nutné obhajoby je proto nezbytné chápat tak, že je-li zatčený orgány veřejné moci vyzván k takovému procesnímu vyjádření, které může pro něho mít zásadní význam, nesmí se tak stát bez předchozího řádného poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a také o tom, že před takovým vyjádřením má právo poradit se s obhájcem, který, nezvolí-li si jej zatčený sám, musí mu být z moci úřední ustanoven [srov. náleze ze dne 14. 10. 2000 sp. zn. III. ÚS 200/2000 (N 151/20 SbNU 71)].

18. Takovým procesním vyjádřením (úkonem) je také vzdání se opravných prostředků vůči rozhodnutí orgánů veřejné moci tam, kde je zákon připouští. To platí i pro vzdání se práva podat odpor vůči trestnímu příkazu. V takovém případě je k naplnění ústavně zaručeného práva na právní pomoc v trestním řízení nezbytné poskytnout osobě vystavené trestnímu stíhání dostatek času k obhajobě a skutečný, nikoli pouze formální, přístup k právní pomoci. Je třeba zdůraznit, že to platí tím spíše u osoby zbavené osobní svobody a znevýhodněné neznalostí českého jazyka a původem z jiné země (srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 2443/14).

19. Specificky se Ústavní soud vyjádřil již i k situacím, kdy je od cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva podat odpor. V nálezu ze dne 22. 3. 2016 sp. zn. I. ÚS 469/16 (N 49/80 SbNU 605) Ústavní soud vyložil, že výzvě k takovému procesnímu vyjádření, které má pro zatčeného cizince, jemuž je adresováno, zásadní význam, musí předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech mu musí být obhájce ustanoven, nezvolí-li si ho sám. K obdobnému závěru dospěl Ústavní soud i v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2443/14. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 1320/07 Ústavní soud konstatoval, že je v rozporu s požadavky na zajištění dostatečného času na přípravu obhajoby a na právní pomoc, je-li cizinci *de facto* dána na výběr volba mezi vazebním stíháním a vzdáním se práva podat odpor proti trestnímu příkazu.

20. Právo na tlumočníka je zakotveno jako ústavně zaručené základní právo v čl. 37 odst. 4 Listiny, jakož i v čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy, a v čl. 14 odst. 3 písm. f) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen "Pakt"). Jeho naplnění představuje *condicio sine qua non* uplatnění ostatních procedurálních práv osoby, která neovládá jazyk, v němž je řízení vedeno. Právo na tlumočníka - spolu s výše vymezeným právem na obhajobu (srov. čl. 40 odst. 3 Listiny, v čl. 6 odst. 3 Úmluvy a čl. 14 odst. 3 Paktu) - představují jak na úrovni vnitrostátní, tak mezinárodní významné garance řádně vedeného soudního řízení.

21. ESLP ve své judikatuře zastává názor, že určení situací, v nichž je nezbytné tlumočení zajistit, je povinností soudu (srov. rozsudek ESLP ze dne 24. 9. 2002 ve věci *Cuscani v. Spojené království*, stížnost č. 32771/96, bod 39); stejně i ve specifických případech kontrola kvality tlumočení (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 18. 10. 2006 ve věci *Hermi v. Itálie*, stížnost č. 18114/02, bod 70). Povinnost zajistit tlumočení se týká nejen tlumočení průběhu zasedání soudu, ale i překladu

všech dokumentů vydaných v řízení, u nichž je to nezbytné pro zajištění spravedlivého procesu pro obviněného (srov. rozsudek ESLP ze dne 28. 11. 1978 ve věci Luedicke, Belkacem a Koç v. Německo, stížnosti č. 6210/73, 6877/75 a 7132/75, bod 48). Ačkoliv není nezbytné, aby byl přeložen každý dokument vydaný v trestním řízení ve své úplnosti, právo na tlumočníka pro své zachování vyžaduje, aby obviněnému bylo umožněno získat relevantní informace o svém případě a hájit se (srov. rozsudek ESLP ze dne 19. 12. 1989 ve věci Kamasinski v. Rakousko, stížnost č. 9783/82, bod 74., či usnesení ESLP ze dne 17. 5. 2001 ve věci Güngör v. Německo, stížnost č. 31540/96), a to případně i ústním přetlumočením obsahu listin (srov. např. usnesení ESLP ze dne 24. 2. 2005 ve věci Husain v. Itálie, stížnost č. 18913/03).

22. Těmto východiskům odpovídá i rozhodovací praxe Ústavního soudu, zejména nálezy sp. zn. III. ÚS 3816/16. Podle něj, panuje-li pochybnost o tom, zda byl cizinci v řízení před soudem přeložen (tlumočen) trestní příkaz a poučení o opravném prostředku a tuto pochybnost nelze odstranit, je třeba presumovat, že se cizinec práva podat odpor proti trestnímu příkazu nevzdal.

23. Čl. 37 odst. 4 Listiny je na zákonné úrovni pro trestní řízení konkretizován v § 2 odst. 14 ve spojení s § 28 trestního řádu. V § 28 odst. 2 trestního řádu se stanoví, že: "Za podmínek uvedených v odstavci 1 je třeba obviněnému písemně přeložit usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání; to neplatí, jestliže obviněný po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje. Týká-li se takové rozhodnutí více obviněných, přeloží se obviněnému jen ta část rozhodnutí, která se jej týká, pokud ji lze oddělit od ostatních výroků rozhodnutí a jejich odůvodnění. Pořízení překladu rozhodnutí a jeho doručení zajišťuje orgán činný v trestním řízení, o jehož rozhodnutí se jedná". Dále lze připomenout § 28 odst. 3 trestního řádu, který zní: "Jestliže s doručením rozhodnutí uvedeného v odstavci 2 je spojen počátek běhu lhůty a je třeba pořídit písemný překlad takového rozhodnutí, považuje se rozhodnutí za doručené až doručením písemného překladu."

24. Ze spisu okresního soudu se podává, že písemný překlad trestního příkazu vyhotovován nebyl, neboť stěžovatel prohlásil, že na něm netrvá (učinil tak při vazebním zasedání před soudem dne 12. 2. 2021, viz č. 1. 66 spisu). Ústavní soud se proto zaměřil na zachování ústavněprávních požadavků na vzdání se práva opravného prostředku.

25. V § 314g odst. 1 a 2 trestního řádu je zakotveno právo obviněného, osob, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státního zástupce podat proti trestnímu příkazu odpor. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta týmž dnem jako obviněnému. Doručuje-li se trestní příkaz jak obviněnému, tak jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Po doručení trestního příkazu se může oprávněná osoba odporu výslovně vzdát. Byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení; při projednání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Jinak se trestní příkaz stane pravomocným a vykonatelným.

V. B. Aplikace obecných východisek na případ stěžovatele

26. Z výše uvedeného shrnutí skutečností zaznamenaných v trestním spisu plyne, že stěžovatel je cizincem, který neumí česky, a byl k soudu předveden ze zadržení. Je nesporné, že stěžovatel byl znevýhodněnou (zranitelnou) osobou ve smyslu závěrů Ústavního soudu a ESLP, přičemž povahu a důsledky vzdání se práva podat odpor měl možnost pochopit jen z poučení soudu, nikoli z vysvětlení jím zvoleného či soudem ustanoveného obhájce. Věc sice nespadala pod výslovně vyjmenované

případy nutné obhajoby podle § 36 trestního řádu (k tomu by zřejmě došlo, rozhodl-li by se soud namísto vydání trestního příkazu věc projednat v hlavním líčení podle § 314b odst. 2 trestního řádu, případně podal-li by stěžovatel proti trestnímu příkazu odpor), avšak - jak bylo již uvedeno - s ohledem na postavení stěžovatele bylo namístež jej řádně poučit o významu a důsledcích vyjádření a také o tom, že má před takovým vyjádřením právo poradit se s obhájcem, který, nezvolí-li si ho sám, mu musí být z moci úřední ustanoven.

27. V souladu s výše odkazovanou judikaturou Ústavního soudu (srov. zejména nálezy sp. zn. I. ÚS 1688/19, body 18. a 19.) a ESLP je třeba vyhodnotit nejprve námitku stěžovatele, že neměl dostatečný prostor zvážit podání odporu proti trestnímu příkazu a poradit se o svém postupu (včetně zmiňovaného podání či nepodání odporu) s obhájcem. Jak vyplývá z rekapitulovaných rozhodnutí, byl-li trestní příkaz předán osobě omezené na svobodě (stěžovatel byl v rozhodné době zadržen, tedy omezen na svobodě), nastal důvod nutné obhajoby. Bylo-li od cizince, jemuž byl trestní příkaz právě předán, požadováno vyjádření, zda se vzdává práva podat odpor, musí tomu předcházet poučení o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech musí být obviněnému obhájce ustanoven, nezvolí-li si jej sám.

28. Stěžovatel byl podle protokolu o vazebním zasedání soudem na začátku vazebního zasedání obecně poučen o právu zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení podle § 33 odst. 1 trestního řádu (č. l. 65, p. v.). V protokolu o vazebním zasedání je zaznamenáno, že: "po poučení obviněný (stěžovatel) uvádí: vzdávám se práva podání odporu a nepřejí si, aby odpor podal někdo z osob mně blízkých". Okresní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatel byl poučen o právu podat odpor proti trestnímu příkazu. Z údajů obsažených v protokolu a ve vyjádření, které jsou navíc v ústavní stížnosti rozporovány, se nepodává spolehlivý podklad pro závěr, že se stěžovateli dostalo v souvislosti se vzdáním se práva podat odpor náležitého poučení zejména o právu poradit se předtím s obhájcem, přičemž v těchto případech musí být obviněnému obhájce ustanoven, nevyžádá-li si jej sám. I kdyby však adekvátní poučení poskytnuté bylo, určující zůstává, že stěžovatel coby znevýhodněná (zranitelná) osoba v řízení před okresním soudem obhájce neměl.

29. Soud má v podmínkách trestního řízení rovněž odpovědnost za volbu způsobu zaznamenávání průběhu jeho zasedání. Zvukový záznam z předmětného veřejného zasedání, který je ze zákona pravidlem toliko připouštějícím výjimky, nebyl pořizován z rozhodnutí předsedy senátu (resp. samosoudce) nalézacího soudu a tuto skutečnost nemohl stěžovatel nijak ovlivnit. Ústavní soud se již v minulosti vyjádřil kriticky k praxi, kdy z vazebního zasedání není pořizován zvukový záznam (srov. nálezy ze dne 3. 3. 2020 sp. zn. III. ÚS 4284/18). V odkazovaném i nynějším případě nebyl o vazebním zasedání pořizován zvukový záznam, což samosoudce ve svém vyjádření neodůvodnil.

30. Aniž by Ústavní soud přičítal tlumočnici T.D.K. (přibrané okresním soudem ad hoc, jelikož nebyla zapsána na stálém seznamu tlumočnicků, který je veden Ministerstvem spravedlnosti České republiky) jakékoli pochybení, nelze s jistotou určit, zda tlumočila průběh vazebního zasedání z jazyka českého do jazyka ukrajinského (jak je uvedeno v protokolu o vazebním zasedání) či ruského (což tvrdí stěžovatel) a obráceně. Soudce okresního soudu ve svém vyjádření neuvedl, zda disponuje jazykovými znalostmi, na základě kterých by předmětnou vadu rozeznal. Stěžovatel v průběhu vazebního zasedání ani po jeho skončení na toto tvrzené porušení svého práva nepoukázal, což v ústavní stížnosti odůvodňuje obavou z reakce okresního soudu.

31. Situace stěžovatele je po skutkové stránce srovnatelná s okolnostmi popsány v nálezu sp. zn. III. ÚS 3464/17, neboť i tam stálo proti sobě tvrzení stěžovatelky o tom, že jí trestní příkaz s přiměřeným poučením o následcích přetlumočen nebyl, proti tvrzení nalézacího soudu o tom, že se tak řádně stalo. Všichni přitom uvádějí na podporu svých stanovisek toliko nepřímé indicie, na jejichž základě nelze bezpečně druhou verzi vyvrátit.

32. Za dané situace nelze proto vyloučit, že stěžovatel právní úkon (vzdání se odporu proti trestnímu příkazu) učinil pod tlakem okolností, a aniž mu plně porozuměl. Stěžovatel se účastnil vazebního zasedání (jak je patrné ze záhlaví protokolu na č. l. 65), o čemž byl zřejmě samosoudcem (a tlumočnický) vyrozuměn. Je třeba zdůraznit, že následně jej soud podle znění protokolu vyrozuměl o tom, že "součástí návrhu na potrestání je návrh na vzetí do vazby, kdy soud o tomto návrhu rozhodne". Bez přítomnosti obhájce, který by mu procesní postup, připadající v úvahu v této situaci vysvětlil, stěžovatel musel vnímat možnost dalšího omezení osobní svobody jako velmi reálnou, tj. vyjádření soudu považoval za nátlak hrozbou vzetí do vazby.

VI. Závěr

33. Jak bylo výše uvedeno, zařazení stěžovatele do kategorie zranitelných osob s přihlédnutím ke všem souvislostem posuzované věci, má svůj základ v situaci, kdy se jako cizinec neovládající český jazyk účastnil vazebního zasedání, na něž byl předveden ze zadržení, v jeho průběhu byl stěžovatel konfrontován s vyjádřením soudu, které u něj muselo vyvolat obavu ze vzetí do vazby, přičemž následně byl soudem vyzván k prohlášení, které způsobilo nezměnitelnost rozhodnutí o vině a trestu vydaného mimo hlavní líčení. Okresní soud za této situace neposkytl stěžovateli záruky vztahující se ke vzdání se práva opravného prostředku ve smyslu výše uvedených judikатурních závěrů Ústavního soudu a ESLP. Ústavní soud proto konstatuje, že okresní soud porušil ústavně zaručená základní práva stěžovatele na soudní ochranu, na právní pomoc v řízení před soudy a na obhajobu a tlumočnicka podle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 2 a 4 a čl. 40 odst. 3 Listiny.

34. Z těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu konstatoval porušení výše uvedených ústavně zaručených základních práv a podle § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu okresnímu soudu zakázal pokračování v zásahu uvedeného ve výroku I. tohoto nálezu.

35. V souladu s principem minimalizace zásahů do činnosti jiných orgánů veřejné moci i s přihlédnutím ke skutečnosti, že o ústavní stížnosti rozhodl bez zbytečného odkladu, Ústavní soud již samostatně nerozhodoval o návrhu na odklad vykonatelnosti trestního příkazu [srov. např. náleze ze dne 4. 7. 2013 sp. zn. III. ÚS 925/13 (N 115/70 SbNU 27), náleze ze dne 15. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 2769/15 (N 115/81 SbNU 795), bod 63., či náleze ze dne 5. 3. 2021 sp. zn. II. ÚS 2007/20, bod 35.].

36. Závěrem a na vysvětlenou toho, že Ústavní soud by nemohl přikročit ke zrušení již zrušeného rozhodnutí ani tehdy, kdyby stěžovatel tento požadavek v ústavní stížnosti uplatnil, se patří uvést, že z trestního spisu vedeného v předmětné věci je patrné, že stěžovatel prostřednictvím své obhájkyň podal dne 16. 2. 2021 proti napadenému trestnímu příkazu odpor. Jelikož k prohlášení stěžovatele, že se za sebe i za další oprávněné osoby vzdává práva podat proti napadenému trestnímu příkazu odpor, nelze přihlížet, přičemž odpor proti trestnímu příkazu byl podán v zákonné osmidenní lhůtě (§ 314g odst. 1 trestního řádu), došlo jeho podáním ke zrušení trestního příkazu a soud je povinen ve věci nařídít hlavní líčení (§ 314g odst. 2 trestního řádu).

© EPRAVO.CZ - Sbírnka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)

- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)